

*Elhangzott 2014. április 5-én az Isaszegi Református Egyházközség Szabadságtörekvések Emléktemplomában, az 1849-es isaszegi csata 165. évfordulójának előestéjén tartott ünnepi megemlékezésen, a Határon Túli Magyar Emlékhelyekért Alapítvány 5. Nemzetközi Konferenciája mintegy 60 résztvevőjének jelenlétében.
Megjelent: a Partium, a Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlékhely Társaság honismereti lapja, Nagyvárad, XVIII. évfolyam, 2014. évi 2. szám 12-14. oldalán.*

AZ ISASZEGI CSATA HŐSEI ÉS EMLÉKHELYEI

**Kedves Vendégeink!
Tisztelt Magyar Testvéreink
Határon Innenről és Túlról!**

Az osztrákok feletti magyar győzelemmel végződött, 1849. április 6-iki isaszegi csata után húsz évvel kereste fel a harcteret hazánk legnagyobb és legolvasottabb írófejedelme, a Komáromban, 1825-ben magyar református nemesi családban született, s Budapesten 1904-ben elhunyt Jókai Mór, akiről városunkban a könyvtár van elnevezve. A köszívű ember fiai című regényéből vett idézetekkel így örökítette meg a látottakat:

Ezer ember közül egy, ha tudja, mi volt az a Királyerdő! Egy erdő, amelynek minden fája történetet mondó emlék. Egy erdő, telve ünnepélyes suttogással; hol a lombnak szelleme van, hol a fűszál emlékezik, hol a geszt sarjadékiban hősök piros vére szivárog, hol a zöld moha álmokat lát, s a zúgó lomb kibeszéli azokat. Az isaszegi ütközet tere az, mely tartott egyik tizenkét órától a másikig, déltől éjjelig...

Három országút visz az erdőn keresztül, s mind a három találkozik Isaszegen, s ott egy országúttá egyesül. Ez a kapu, ami Pestre vezet. A magyar sereg Pestet akarja látni! Azért verekszenek. Van valaki, aki ezt nem érti? A Királyerdő, ahol legszélesebb, háromezer, ahol legkeskenyebb, ezerkétszáz lépés; hossza egy mérföld. Ezt az erdőt kell valamelyiknek a két harcoló fél közül a másiktól elvenni...

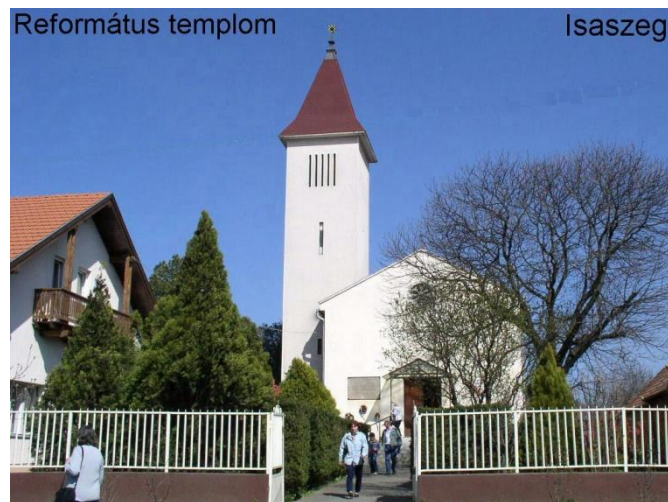
S ez a levágott fatörzs azon asztal, melyen a magyar vezér azt a napiparancsot írta, mely röviden így szól: "Ma vagy győznünk kell, vagy visszamennünk a Tisza mögé!" Azok a sötétzöld foltok itt-ott a pagonyban, mik száraz nyáron sem asznak el soha, most is meghozzák kék harangvirágaikat, mintha ők akarnák pótolni a lélekharangot valakinek az üdvéért...

Nem harc, nem ütközet volt itt, hanem párbaj tízezer és tízezer férfi között; párbaj gyalog és lóháton, golyóval és szuronnal, karddal és puskaaggal, kövekkel és puszta kézzel. Egy óriási párharc, hol külön minden fa alatt minden férfi

magában harcol ellenfelével; minden fatörzs egy külön vár; minden bokor egy külön sánc, mit véd, vív, elveszt és visszafoglal az egyik hős a másik hős ellenében...

Tisztelt Emlékezők!

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc győzedelmes Isaszegi csatájának 165. évfordulójának előestéjén most éppen az egykori Királyerdő szélén, azon az egykori kopár dombon ünnepelünk, ahol Damjanich tábornok tüzéréségét a lengyel légió katonái védték hősiezen a Rákospatak völgyéből és Gödöllő felől ismételt megújuló osztrák gyalogság és lovasság rohamai ellen. Itt, ezen a hősök által véráztatott helyen épült fel a csata 100. évére ez a református templom, a „Szabadságtörekvések Emléktemploma”, melynek homlokzatára a kegyelet koszorúit majd elhelyezzük.

A győztes csata hős katonáinak emlékét Isaszegen az 1901-ben országos közadakozásból felállított, zászlóvivőt ábrázoló Honvédszobor őrzi, amely Radnay Béla szobrászművész alkotása, s melynek talapzatán a győzelmet levezénylő tábornokok, Görgey Artúr fővezér, Aulich Lajos, Damjanich János és Klapka György hadtestparancsnokok domborművű mellképei láthatók. Az emlékmű azon a dombon áll, ahol Klapka tábornok vörös sipkásai szurony-rohammal

foglalták el Jellasics altábornagy, horvát bán osztrák ágyúit.

Isaszeg keleti határában, Szentgyörgy-pusztán, 1922-ben került felállításra az a kökereszt, amely a csata kezdetén Damjanich tábornok előőrséből elesett 52 honvédnek állít emléket.

A településtől délkeletre eső Katonaparlagon, az egykori sebkötöző helyen, a márványkövekkel jelzett tömegsírokban a harc során életét áldozó több száz honvéd nyugszik.

Ők azokkal az egyenként mintegy ezerkészsáz katonából álló zászlóaljakkal érkeztek az isaszegi csattérre, amelyek 1848-ban a magyar kormány felhívására a haza védelmére alakultak meg a történelmi Magyarország nagyobb városaiban az önként jelentkezőkből, a nemzetőrökből és a császári-királyi seregből átállt katonákból.

A teljesség igénye nélkül itt hullajtotta vérére a Csongrád, Bács, Békés és Bihar vármegyei, sapkájukon fehér tollat viselő 3. zászlóalj, a Szepes, Sáros és Zemplén vármegyei, vörös sipkát viselő 9. Kassai zászlóalj, a Hont vármegyei 17. zászlóalj, a Komárom vármegyei 18. zászlóalj, a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei 25. zászlóalj, a Heves és Bihar vármegyei 26. zászlóalj, a Szatmár vármegyei 28. zászlóalj, a Bács vármegyei 34. zászlóalj, a Vas vármegyei 44. zászlóalj, a Zala vármegyei 47. és 56. zászlóalj, a Somogy vármegyei 46. és 61. zászlóalj, a Szabolcs vármegyei 48. zászlóalj, az Ung vármegyei 54. zászlóalj, és a Jászsági 65. zászlóalj is.

A Katonaparlagon van szintén eltemetve a Lenkey huszárok Galíciából történő hazahozója, a Hajdúszoboszlón született Harsányi Bálint őrmester – nálunk már százados – aki az isaszegi csatát követő utóharcokban halt hősi halált.

2008-ban itt került felállításra a Makovecz Imre tervezte, „Emlékező Angyal” alkotás is az 1849. október 6-án, Aradon kivégzett tizenhárom vértanú tábornok tiszteletére. Szeretnék emlékeztetni rá, hogy közülük hatan az isaszegi csatában is részt vettek. Az itteni rangjukat használva ők a következők voltak: a Pozsonyban született német származású Aulich Lajos tábornok, a Stazaban született szerb származású Damjanich János tábornok, a Csákányban született magyar

származású Desseffy Arisztid gróf alezredes, a Nagygyordonyán született horvát származású Knezić Károly ezredes, az Ilbenstadtban született német származású Leiningen-Westerburg Károly gróf ezredes és a Nagyváradon született magyar származású Nagysándor József ezredes. A szintén Aradon, október 25-én, 14. vértanúként kivégzett, Széphalmon született magyar származású Kazinczy Lajos honvéd ezredes Isaszegen alezredesi rangban harcolt.

Makovecz Imre: Emlékező Angyal

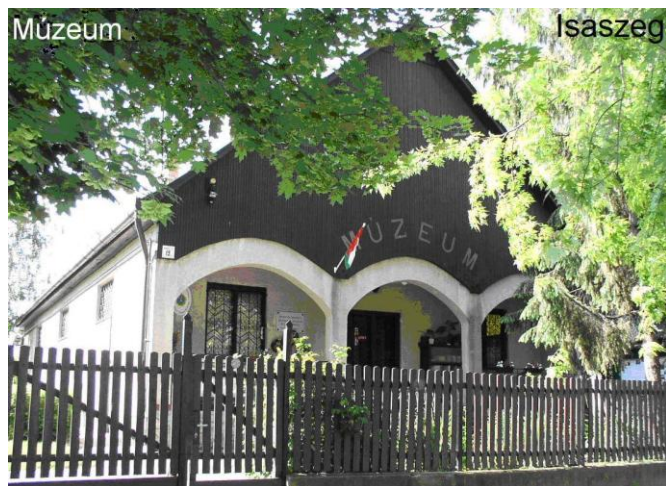
Isaszeg

Haynau bosszújától a Toporcon született német-magyar származású Görgey Artúr tábornokot, a magyar sereg fővezérének az orosz cár közbenjárása, míg a Temesváron született cseh-morva-német származású Klapka György tábornokot és a Diószegen született macedón-román származású Kiss Pál tábornokot (Isaszegen még alezredes) a Komáromi-, illetve a Pétervárad-i erőd átadásáért – a honvédjeik részére is – kialakított császári menlevél mentette meg.

Damjanich János és Klapka György tábornok emlékét egy-egy általános iskola neve is őrzi városunkban.

Az 1967-ben megnyílt múzeum helytörténeti gyűjteménye szintén számos ereklyét őriz az 1849-es csatával kapcsolatban.

Az Isaszegen harcolt lengyel hősök dicsőségét a csatában elesett lengyel kapitány Katonaparlagon lévő sírja örökíti meg.

Ugyancsak a lengyel hősök emlékét idézik azok a lengyel kormány ajándékaént Varsóban készült márványtáblák, melyek a városháza homlokzatán és itt, a református templom falán 1972-ben kerültek elhelyezésre.

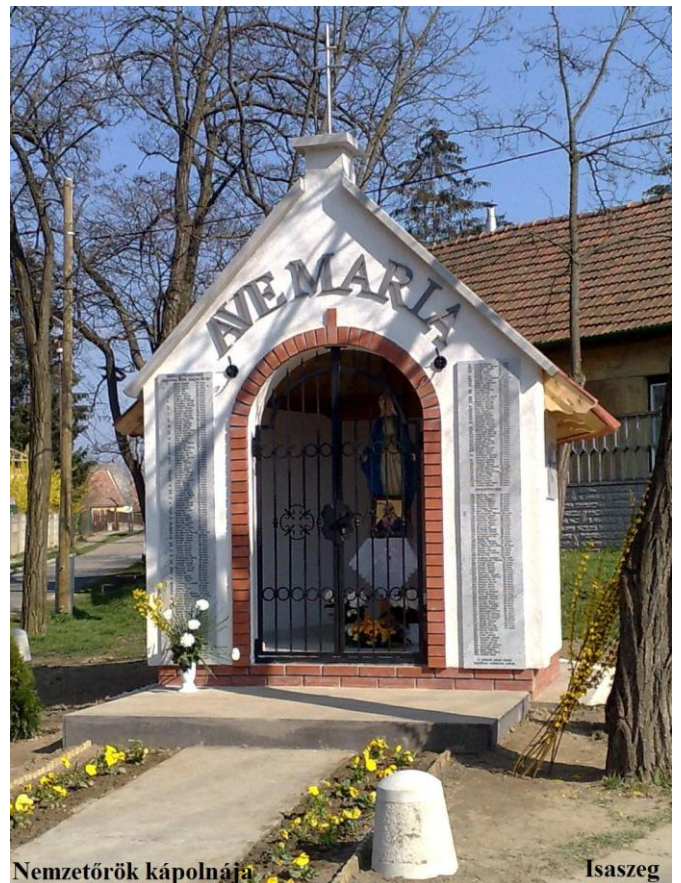
EMLÉKTÁBLA AZ ISASZEGI REFORMÁTUS TEMPLOM FALÁN

A lengyel Tulczynban 1809-ben született és a szabadságharcot követő emigráció nyomorúságos évei után Párizsban 1874-ben elhunyt József Wýsocki tábornokra, – Isaszegen még ezredesre, – a lengyel légió parancsnokára, zászlószentelésük helyén, a budapesti Nemzeti Múzeum kertjében, 1976-ban katonai tiszteletadással felállított mellszobor emlékeztet. Az emlékmű létrejötte is Isaszeghez kötődik, hiszen annak kezdeményezői az Isaszegi Múzeum kertjében mellszoborral megörökített múzeumalapító Szathmáry Zoltán, a későbbi krakkói magyar konzul dr. Dürr Sándor, és a Múzeum falán emléktáblával elismert lengyel-magyar kapcsolatokat kutató Domszky Pál voltak. Utóbbiról „Domszky Pál a varsói magyar” címmel a múlt évben jelentetett meg egy könyvet és tartott könyvbemutatót múzeumunkban Máté Endre, a Wýsocki Légión Hagományörző Egyesület légióvezetője.

Városunkban 2009-ben került felszentelésre egy emlékkápolna, amely az Isaszegről besorozott vagy önként jelentkezett, 200-nál is több nemzetőrnek állít méltó emléket.

Ugyancsak öröm számunkra, hogy az isaszegi székhelyű Határon Túli Magyar Emlékhelyekért Alapítvány az 1848-49-es szabadságharcra kapcsolatban idén immár ötödször szervezett nemzetközi konferenciát városunkban, melynek résztvevőit is nagy szeretettel látjuk ünnepségünkön. Az alapítvány működését az erdélyi Nyerges-tetőn elhelyezett kopjafa, Nagyváradon és Érmihályfalván pedig egy-egy általuk finanszírozott emléktábla is fémjelzi.

Tisztelt Honfitársak!

Az 1848-49-es forradalmat és szabadságharcot az orosz cár hadseregének többszörös túlereje ugyan vérbe fojtotta, de annak emlékét a magyar emberek szívéből és lelkéből kitörölni nem lehet.

Nem változtat ezen a tényen az sem, hogy a közömbösség miatt távol maradók és a nemmel szavazók 10 éve, 2004. december 5-én, a határon túli magyarok állampolgárságáért tartott népszavazáson testvéreiket megtagadták. Különösen fájdalmas ez számunkra azért is, mert az 1920-as trianoni békediktátummal határon túlra rekesztett testvéreink ősei – e visszaemlékezésből is láthatóan – életüket, vérüket és egzisztenciájukat áldozták a szabadságunkért az isaszegi harctéren is. De a keresztyén ember hiszi és tudja, hogy keresztre feszítés nélkül nincs feltámadás!

Öt évvel ezelőtt az ugyanitt és ugyanebben a körben megtartott ünnepi beszédemkor mindnyájan láttuk és tapasztaltuk, hogy rügyeztek errefelé a bokrok és a fák. Sokan ünnepeltünk akkor is, de még mindig nem elegen. Ennek ellenére hitemet és reményemet fejeztem ki arról, hogy a szabadság megnyesett fája a rügyezés után előbb-utóbb kivirágzik. Most pedig azt látjuk és tapasztaljuk, hogy a szokásostól korábban borult virágba a természet, s az isaszegi csata 165. évfordulóján, az I. Világháború kitörésének 100. esztendejében, az 1920-as trianoni békediktátummal határon kívülre rekesztett magyar testvéreink már nem csak lélekben tartoznak hozzánk, de magyar állampolgárokként az országgyűlési képviselők választásán leadott szavazataikkal közös jövőnk alakításában is részt vehetnek.

Azonban ez sem még a végállomás, mert a virágzás után a gyümölcsérésnek kell következni. Ahhoz pedig, hogy a szabadság megnyesett fája jó gyümölcsöt teremjen, fohászkodásként álljon előttünk az életében Jókaihoz hasonló népszerűségnek örvendő gyermeklapszerkesztő, költő, és dalszövegíró, a Gömör-vármegyei Radnóton 1850-ben született, s Budapesten éppen 100 éve, 1914-ben elhunyt, reformátusvallású Pósa Lajos „A hazáért” című verse:

Pósa Lajos **A HAZÁÉRT**

Isten, ki szemedet mindig nyitva tartod,
Még a feregőtől se fordítod el arcod,
Látod a jövőndöt csakúgy, mint a múltat,
Bölcs gondoskodásod soha el nem múlhat.
Nemzetek sorsát intézed egedből,
Vezeted napfényen, árnyékon keresztül:
Függjön tekinteted a mi szép hazánkon,
Minden porszemére tőled áldás szálljon!

Te tudod legjobban: drága föld ez nekünk,
Minden talpalattját megáztatta vérünk.
Őseink porából fakad itt a fűszál,
Végig a levegőn az ő sóhajuk száll.
Századok keservét hordozza a szellő,
Honfi gyász az égen a fekete felhő.
Tisza, Duna, Sajó könnyeinkből támadt,
Óh, nagy Isten, áldd meg a mi szép hazánkat!

Hamvaikat őrizd, kik a honért haltak,
Parancsolj, Uram, az égi madaraknak:
Hadd menjenek széjjel, szóljanak mindnyájan
Sírjaikon szerte a magyar hazában.
Adj nekik pihenést, üdvözítő álmot,
Legyen csontjaiknak nyugodalma áldott!
Kegyeletes utód szórja be virággal,
S tanuljon a portól századokon által.

Áldd meg, kik javát munkálják a honnak,
Hírnevén, örömén, híven fáradoznak!
Gyújts lelkükben erős, tündöklő világot,
Lehelj a szívükbe olthatatlan lángot!
Hadd mutassa e két égő fáklya fénye:
Hol van a haladás nemzeti ösvénye.
És ha megtalálták: útjukat ne fedd el,
Igazítsd a célhoz szent segedelemmel!

Add, hogy virágozzék békén Magyarország,
Ragyogja be földjét az arany szabadság.
Hegyei közt boldog népnek dala zengjen,
Messze róna síkján sárga kalász rengjen.
Sátoros erdőben szapora vad járjon,
Ízes hal cikázzék gyöngyöző hullámon.
Mesterség, művészet, tudomány fejlődjék,
Szálljon a hazára koszorú, dicsőség!

És ha vész fenyeget, harsona megharsan:
Kardjaink élére szállj zúgó viharban!
Csapj le, mint a villám, ellenség hadára,
Ne érezze sarkát szép hazánk határa!
Szállj, mint eleven tűz, lobogással égve,
Honszerelem gyanánt mindnyájunk szívébe!
Bátoríts, vezérelj tartós diadalra,
Szabadság Istene, vigyázz a magyarra!

Így Legyen!

Szendrő Dénes

*az Isaszegi Református Egyházközség gondnoka,
az Isaszegi Múzeumbarátok Köre Elnökségének tagja,
a Határon Túli Magyar Emlékhelyekért Alapítvány
Felügyelő Bizottságának tagja*